

Kurs i tilsynssamtaler med barn – hvorfor tilsynet skal snakke med barn

Hanne Knudsen
Fagsjef i Statens helsetilsyn

Disposisjon

- Historisk tilbakeblikk
- Hvem er barna som bor på institusjoner?
- Formålet med kurset og tilsynssamtalen
- Hva er tilsyn?
- Prinsipper for tilsyn
- Gjennomgå de ulike leddene i institusjonstilsynet

- Mange historier om foreldreløse barn som ble utsatt for overgrep og vanskjøtsel på barnehjem fra 1920 – 1960 tallet.
  - De vergeløse av Gabriel Scott og filmen Kongen av Bastøy
- Tilsyn som ikke så og ikke undersøkte – kaffeslabberas.
- Rettferdsvederlag fra staten – billighetserstatning – mer enn 100 kommunale vederlagsordninger for barnevernsbarn (Kilde A-magasinet)

Barn og unge som bor i barneverninstitusjoner

- Totalt 55 697 (0-22 år) barn og unge med tiltak i 2017
- Antall barn i bv-inst pr. 31.12.17: 1101
  - Bv-inst: 1044
  - Omsorgssentre: 57
- Antall barn i bv-inst totalt 2017: 1 696
- Oppholdsdøgn: 438 846
- Jenter: 458 bv-inst og 7 EMA
- 0 - 12 år: 88 bv-inst og 10 EMA

(SSB tall ved utgangen av 2017)

Forskningsprosjekt «Psykisk helse hos barn og unge på barneverninstitusjoner»

- Prosjekt i perioden 2010-2014 i regi av RKBU Midt/NTNU
- Estimerer at 3 av 4 unge på barneverninstitusjon har en eller flere alvorlige psykiske lidelser siste 3 måneder
- Kun 1 av 4 unge i undersøkelsen oppgir at de har fått hjelp de siste tre månedene fra en Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (38 % oppgir noen form for psykiatrisk hjelp fra spesialisthelsetjenesten de siste 3 måneder)

Omfattende regelverk for å beskytte barn på institusjon

FNs barnekonvensjon artikkel 20:

Staten er forpliktet til å yte særlig beskyttelse og bistand til barn og unge som er under offentlig omsorg.

Grunnloven § 104:

Respekt for menneskeverdet, barnets beste, rett til medvirkning og vern av personlig integritet.

Barnevernloven § 1-4:

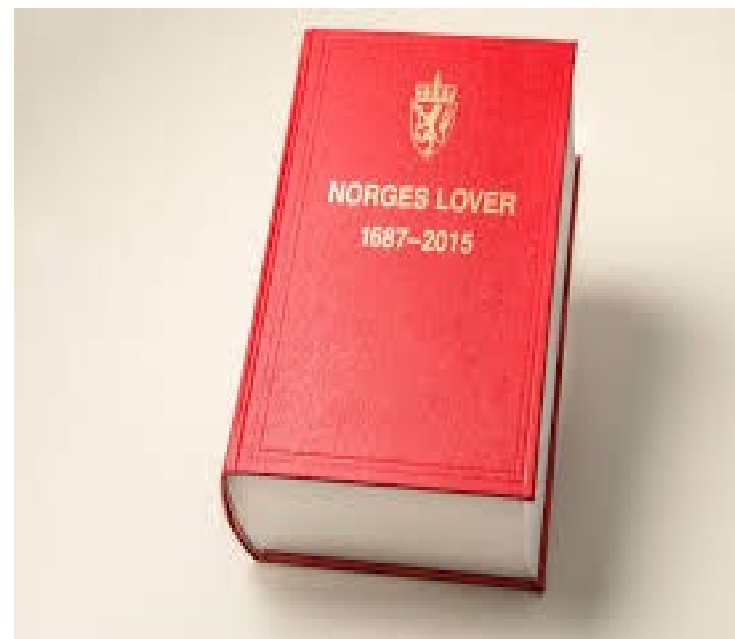
Tjenester og tiltak skal være forsvarlige.

Barnevernloven 5-10 og kvalitetsforskriften:

*De faglige metodene skal være faglig og etisk forsvarlige.
Institusjonen skal ha en stillingsplan som sikrer forsvarlig drift.*

Rettighetsforskriften § 1:

Sikre at institusjonen gir barna forsvarlig omsorg og behandling, blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet og at rettsikkerheten blir ivaretatt.

Tilsyn med barneverninstitusjoner, bvl § 5-7 og tilsynsforskriften § 2 jf. § 7

Fylkesmannen skal:

- påse at institusjonen følger lov og forskrift, og
- at det enkelte barn får forsvarlig omsorg og behandling
- og at det enkelte barn blir behandlet hensynsfullt og med respekt for den enkeltes integritet
- ha sin oppmerksomhet rettet mot alle forhold som har betydning for barnas utvikling, trivsel, velferd og rettssikkerhet.

Hvorfor dette kurset?

- Øke kompetansen i samtaler med barn og unge
- Bidra til kvalitetsheving i tilsyn
- Økt fokus på barns perspektiv
- Økt fokus på barns rettigheter

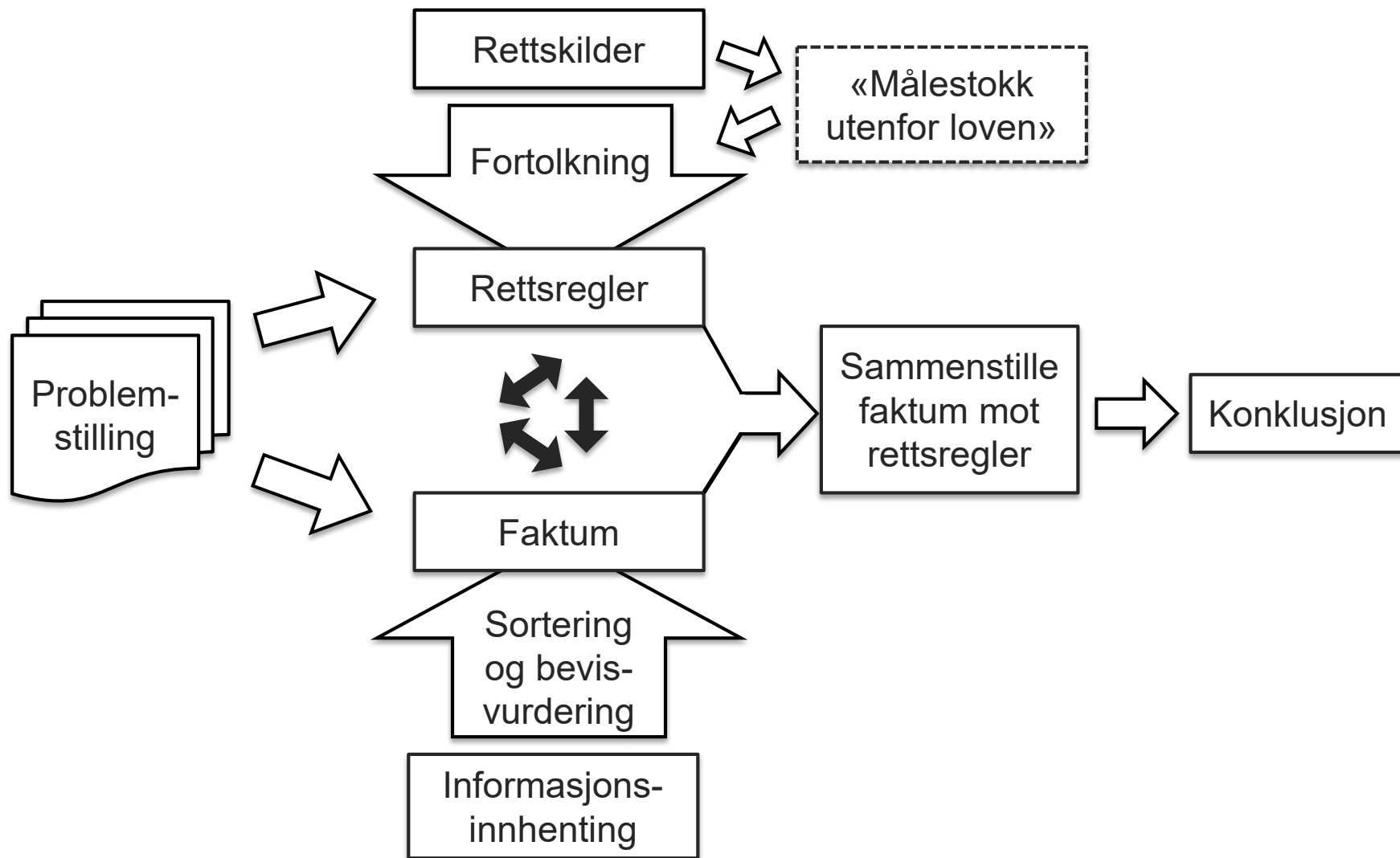
Formålet med samtalen

- Barn har en selvstendig rett til å uttale seg i alle forhold som vedrører dem, FNs barnekonvensjon artikkel 12, barnevernloven § 4-1 og § 6-3 og tilsynsforskriften § 8.
- Tilsynssamtalen med barn og unge er informasjonskilde i tilsyn med institusjonen og for å få barnas syn på oppholdet.

Hva er tilsyn?

- Tilsyn handler i bunn og grunn om
  - å undersøke, bedømme og konkludere (og følge opp)
  - «til det beste for den neste...»
- Kjernen i alt tilsyn er **kontroll** av om pliktsubjektet retter seg etter de normer som er fastsatt i lov og gi reaksjoner ved lovbrudd (lovlighetstilsyn)

- Tilsyn er myndighetsutøvelse som krever hjemmel i lov (legalitetsprinsippet)
- Tilsynsmyndigheten må opptre på en måte som gir tillit og respekt.
- Tilsyn skal ha effektivitet og god ressursutnyttelse som formål.
- Tilsyn skal utøves i tråd med god forvaltningsskikk

- Krav om forsvarlig utredning og vurdering
- Krav om åpenhet om forvaltningens vurderinger – det må fremkomme hva vi bygger våre avgjørelser på og hvorfor vi vurderer og konkluderer som vi gjør
- Krav om etterprøvbarhet – vi må vise hvilke kilder vi støtter våre vurderinger på
- Rett til kontradiksjon – motpartens rett til å ivareta sine interesser og rettigheter på ulike tidspunkt i saksbehandlingen

Valg av tema - kilder til informasjon om risiko

- Tidligere kjennskap til institusjonen - kunnskap om hvor ”skoen trykker”
  - Ungdom med store utfordringer
  - Mange ufaglærte, stor turnover, mye bruk av vikarer
  - Tvangsprotokoller
- Tidligere klagesaker, tilsynssaker, tidligere stedlige tilsyn
- Informasjon fra samtaler med beboerne
- Varsel fra ansatte, barneverntjenesten, foreldre, andre
- Institusjonens egen vurdering av hvor det kan svikte
- Lite informasjon om institusjonen/få tvangsprotokoller

Ikke alt kan planlegges:

- Barn og unge skal fritt få uttale seg om sitt syn på oppholdet.

Vurdere hvilket regelverk som gjelder

- Noen lover er detaljerte og gir lite rom for tolkning.
  - F. eks bvl. § 6-10 om politiattest
- Andre lover er mer generelle og vi må anvende de øvrige rettskildene for å tolke innholdet
  - formålsbestemmelsen i loven, forskrifter, forarbeid, rundskriv, fortolkninger, rettspraksis, forvaltningspraksis mv.
- Noen lover gjør bruk av rettslige standarder,
  - F. eks bvl § 1-4 krav om forsvarlighet
- Innebærer at innholdet blir bestemt av normer utenfor loven selv.

- Målrettede samtaler med barn og unge for å få barnas syn på oppholdet.
- Målrettede samtaler med ledere og ansatte.
- Styrende dokumenter; institusjonsplan, rutiner, retningslinjer, husordensregler etc.
- Barnas vedtak, tiltaks- og handlingsplaner.
- Tvangsprotokoller og klager.
- Befaring.
- Institusjon har plikt til å gi de opplysninger som er nødvendige, jf bvl. § 2-3.

Informasjon til beboerne, jf. tilsynsforskriften § 5

- En forutsetning for at beboerne skal kunne at stilling til om de vil snakke med fylkesmannen eller ikke, er at de er gitt den informasjon (skriftlig eller muntlig) de trenger før de foretar en slik avgjørelse
- Barn og unge på institusjon kan reservere seg mot å snakke, og kan når som helst si at han eller hun vil avslutte samtalen

*jf Veileder i tilsyn med barnevernsinstitusjoner, Internserien
5/2017*

Sortering av informasjon under og etter samtalen

Det beboer forteller kan omhandle forhold som krever ulik oppfølging:

- Noen spørsmål kan avklares mellom beboer og fylkesmannen
- Andre ganger er det riktig å henvise til institusjonen, barneverntjenesten eller andre.
- Noen ganger må fylkesmannen handle der og da (overgrep og strl § 196).
- Beboeren forteller om forhold som behandles som klage på tvangsvedtak eller en hendelse (Veileder for behandling av hendelsesbaserte tilsynssaker).
- Husk å avklare med barna hvordan informasjonen følges opp.

- Sannsynlighetsovervekt: innebærer at vi skal legge til grunn det faktum som er mest sannsynlig (50%)
- Når faktum er klarlagt – vurdere faktum opp mot rettsreglene (subsumsjon) og konkludere
- Bevisbyrde: dersom vi er i tvil om et faktum tilsier lovbrudd skal tvilen gå ut over oss

Konklusjon – svar på et rettslig spørsmål

Forslag til tema:

- «Har institusjonen tydelige rammer som sikrer barna som bor der trygghet og om barnets rett til medvirkning er ivaretatt?»

Forslag til konklusjon:

- «Institusjonen sikrer ikke tydelige rammer som gir barna trygghet. Dette er i strid med kravet til forsvarlig omsorg og barnets rett til medvirkning og er brudd på barnevernloven § § .... og rettighetsforskriften § § ...»

- Et virkemiddel i fylkesmannens kommunikasjon med institusjonen og Bufetat.
- En tydeliggjøring av hva som er undersøkt og hvilke funn som er gjort.
- Institusjonen må gjennom teksten forstå hvorfor et forhold er vurdert som ulovlig.
- Ved lovbrudd må det alltid gå frem hvilken rettsregel som er brutt.
- Det skal ikke konkluderes videre enn det er grunnlag for.
- Enkeltbeboere skal ikke identifiseres i rapporten.

- Hva skal dokumenteres må vurderes konkret.
  - Relevans for tilsynets tema?
  - Presenteres nye temaer eller annen informasjon som må følges opp?
- Opplysninger om lovbrudd eller mulige lovbrudd må alltid skrives ned.
- Også at barnet forteller at det har det bra eller ikke noe å bemerke må noteres.
- Viktig å oppsummere hva som er skrevet ned for barnet etter samtalen.
- Referatet unntas fra innsyn, jf. offentleglova § 3, jf. § 13, jf. fvl § 13 første ledd nr. 1.

- Hvorfor samtalen skal dokumenteres?
  - Godtgjøre at samtalen er gjennomført, slik at opplysningene kan kontrolleres i ettertid – god forvaltnings-skikk
  - Sikrer kontinuitet i samtalen mellom fylkesmannen og ungdommen
  - Kan dreie seg om første informasjon i en klage- eller tilsynssak
  - Sikre forsvarlig oppfølging av samtalen og institusjonen

- Få nok tid til samtalen
- Beboere skal ikke presses til å snakke – hvor langt kan fylkesmannen gå?
- Uanmeldt tilsyn kan oppleves som problematisk, bryter inn i barnets hverdag, vanskeliggjør kontaktetablering
- Nedtur for ungdommene når fylkesmannen ikke kan hjelpe, for eksempel der ungdommen ikke trives og ønsker å flytte
- Ulikhet i kultur, i ungdomsgruppa, ulik alder og modenhet
  - Bruk av tolk
  - Appen «Her bor» – utviklet av FM Trøndelag til bruk i samtaler med små barn